

Přednáška 1: Racionalita

JEB003 Ekonomie I

Kontaktní informace

Zuzana Havránková

zuzana.havrankova@fsv.cuni.cz

- Klára Kantová
- Anna Pavlovová
- Barbara Livorová

Požadavky ke zkoušce

Závěrečný test (kumulativní)

- 100% váhy hodnocení

Bonusové body za aktivitu

- 10% váhy hodnocení (bonus)

Literatura:

Mankiw N.G. (2009): Zásady ekonomie, Grada Publishing, Praha

Samuelson P.A., Nordhaus W.D. (2007): Ekonomie, nakl. Svoboda, Praha

Ekonomie a ekonomika

Ekonomie (věda)

- se zabývá studiem, jak společnost obhospodařuje své vzácné/omezené zdroje (Mankiw)
- zkoumá, jak různé společnosti užívají vzácné zdroje k výrobě užitečných komodit a jak je rozdělují mezi různé skupiny (Samuelson)

Ekonomika (hospodářství)

- skupina lidí s funkčním směnným obchodem (Mankiw)

Deset základních tezí ekonomie (1/3)

Jak se lidé rozhodují

- ① Lidé volí mezi alternativami
- ② Lidé zvažují náklady příležitosti
 - náklady příležitosti = to, čeho se vzdáme pro získání jiné věci
- ③ Racionální lidé se rozhodují na základě mezních veličin
 - mezní výnosy a náklady = velmi malé dodatečné přizpůsobení
- ④ Lidé reagují na podněty
 - lidé změní své chování jestliže se změní náklady a výnosy

Deset základních tezí ekonomie (2/3)

Jak probíhají interakce mezi lidmi

- ① Obchodem si polepší obě strany
 - soutěž, přínosy specializace
- ② Trh je dobrý způsob organizace ekonomické aktivity
 - tržní ekonomika = ekonomika, která alokuje zdroje prostřednictvím decentralizovaného rozhodování mnoha firem a domácností díky jejich interakcím na trzích zboží a služeb; neviditelná ruka trhu
- ③ Vlády mohou někdy zlepšit výsledky fungování trhu
 - selhání trhu = situace, při níž trh ponechaný sám sobě nedokáže alokovat zdroje efektivně; externality, tržní síla

Deset základních tezí ekonomie (3/3)

Jak funguje ekonomika jako celek

- ① Čím bohatší země, tím vyšší produktivita
 - produktivita = množství statků a služeb vyrobených za hodinu pracovního času
- ② Tiskne-li vláda příliš mnoho peněz, ceny stoupají
 - inflace = nárůst cenové hladiny v ekonomice
- ③ Společnost je vystavena krátkodobé volbě mezi inflací a nezaměstnaností
 - Phillipsova křivka

Lidé jsou vysoce sofistikovaný druh...

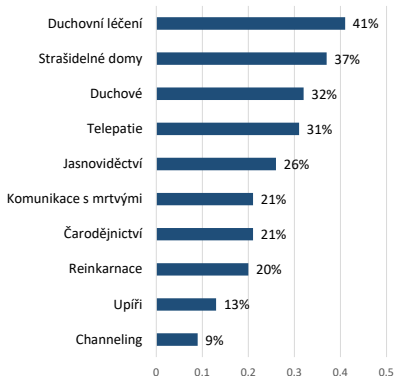
- Dokážeme pořádit snímek galaxie vzdálené 32 miliard světelných let,
- odhalili jsme záhady života na zemi
- a fungování vlastního mozku.
- Porazili jsme čtyři jezdce z apokalypsy.

...a přece ne vždy to tak vypadá.

Většina lidí vyspělých zemí ve věku 18-24 let věří, že astrologie je “hodně” nebo “zhruba” vědecká.

Významné podíly populace věří v paranormální jevy.

Očekávaná hodnota

$$\mathbb{E}(u|p, X) = \sum_{x \in X} p(x) \cdot u(x)$$

očekávaná hodnota = šance na zisk · hodnota zisku

Hod mincí: pokud padne hlava, dostaneš 100. Za vstup do hry zaplatíš 40. Budeš hrát?

Odhad pravděpodobnosti (1/3)

Jak velká je pravděpodobnost:

- vidět prase na vodítku vs. psa na vodítku,
- zemřít v důsledku tornáda, ohňostroje, astmata, utopení,
- vyhrát v loterii?

Odhad pravděpodobnosti (2/3)

10 lístků

10 Kč za vstup do hry

200 Kč pokud vyhráš

Budeš hrát?

Odhad hodnoty (1/3)

Jak velká je hodnota:

- 1 sušenky? Zaplatíš 200 Kč?
- 2 dítěte?

Odhad hodnoty (2/3)

80 Kč

150 Kč

200 Kč

500 Kč

Odhad hodnoty (3/3)

Čas komplikuje výběr. Co je lepší?

- 1 Mít 500 dnes nebo 500 za měsíc?
- 2 Mít 500 dnes nebo 600 za měsíc?
- 3 Mít 500 za 12 měsíců nebo 600 za 13 měsíců?

Vlivy na rozhodování (1/2)

Někdy je naše myšlení automatické, jindy ne.

(Sešit s obalem stojí 110, sešit stojí o 100 víc než obal, kolik stojí obal?)

Někdy máme jiné důvody:

- logika řeči
- preference, emoce, cíle
- racionální ignorance (nechci vědět)
- paradoxní taktiky (vyjednávání)
- tabu

Daniel Kahneman (Princeton): Thinking Fast and Slow

Thaler, Sunstein (Chicago Uni, Harvard): Nudge

Vlivy na rozhodování (2/2)

Někdy v tom není vlastní vůle:

- fyzické stimuly: insulární kortex
- socioekonomický status: frontální kortex
- hypoglykémie (soudnictví)
- hormony (oxytocin)

Robert Sapolsky (Stanford): Behave

Jak jsme se tedy dostali na Měsíc?

- Heuristika
- Rozhodnutí s velkým impaktem nejsou instantivní
- Chování jednotlivce a společnosti není to samé
- Iracionalita jednotlivce a společnosti není to samé

Existují pádní důvody pro optimizmus!

Pokud se

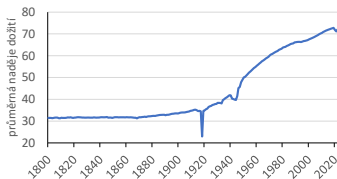
život, zdraví, výživa,
prosperita, mír, svoboda,
bezpečnost, vzdělání,
volný čas a štěstí

v čase zlepšili, lze říct, že nastal pokrok.

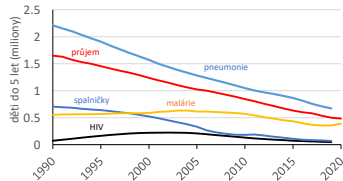
Steven Pinker (Harvard): Enlightenment Now

Žijeme déle a zdravěji

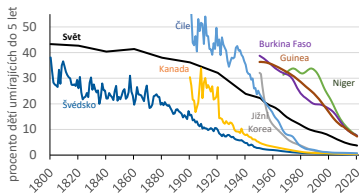
střední délka života

dětská mortalita (infekční nemoc)

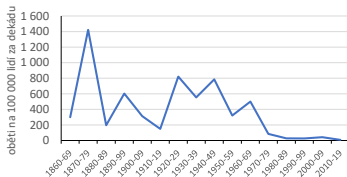

dětská mortalita

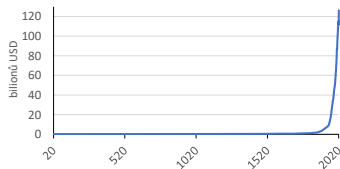

Míň hladujeme a těšíme se prosperitě

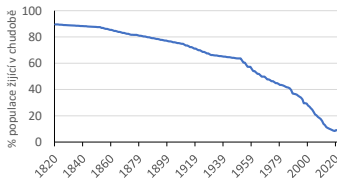
oběti hladomoru

ekonomický output

extrémní chudoba

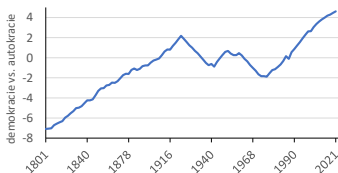

Míň válčíme a žijeme svobodněji

ztráty na životech způsobené válkou

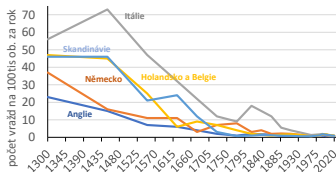

politické systémy

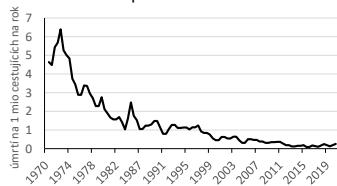

Žijeme v bezpečnějším světě

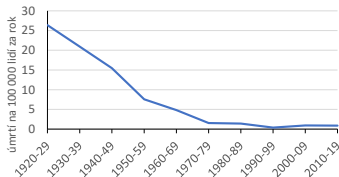
krveprolití

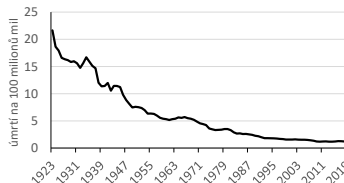
úmrtí při letecké nehodě

oběti živelních katastrof

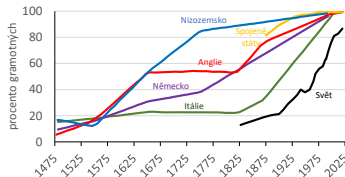

úmrtí při dopravní nehodě

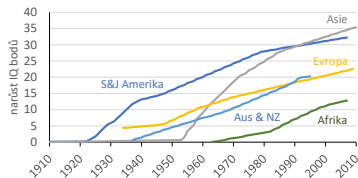

Jsme vzdělanější a chytřejší

gramotnost

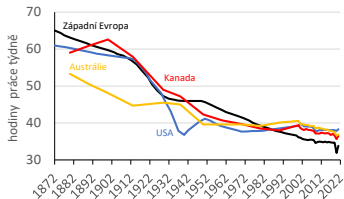

nárůst IQ

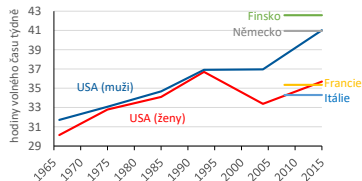

Máme víc volného času

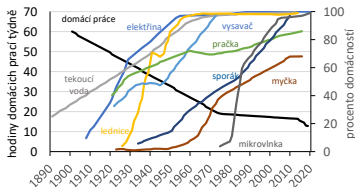
práce

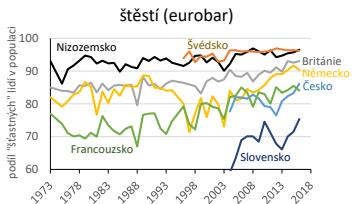
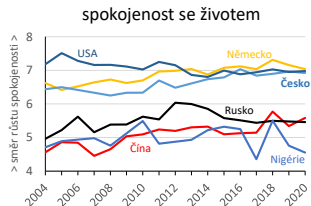
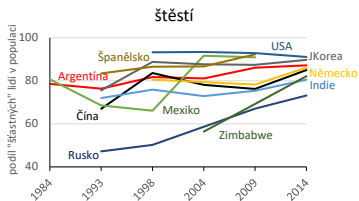
volný čas

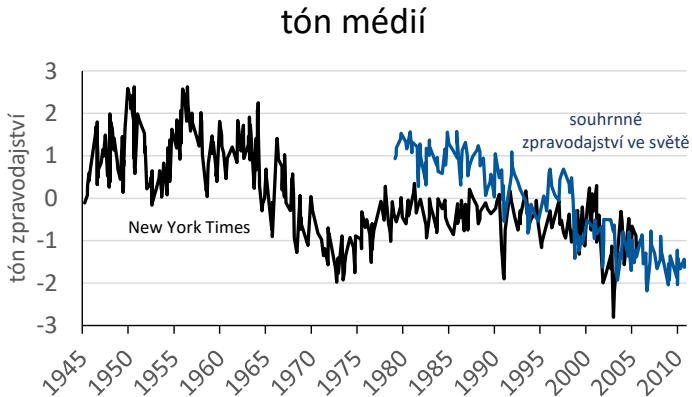
domácí práce

Jsme šťastnější

Jak tyto fakta reportují média?

Slovníček

ekonomie > economics
ekonomika > economy
vzácné zdroje > scarce resources
náklady příležitosti > opportunity costs
mezní výnosy > marginal revenues
externalita > externality
selhání trhu > market failure
produktivita > productivity
inflace > inflation